

C. O. v. Porat.

Efter en lång och betydelsefull verksamhet i det praktiska livets, undervisningens och vetenskapens tjänst avled förre lektorn vid Jönköpings högre allmänna läroverk filosofie jubeldoktorn C. O. v. PORAT i sin hemstad lördagen den 2 april 1927 i en ålder av nära 84 år. Med hans bortgång har den svenska naturforskningen förlorat en av sina mest hängivna utövare.

Född den 4 juli 1842 i Buggaryd i Norra Sandsjö, Jönköpings län, gick han först i Jönköpings skola, blev, vid femton års ålder, student i Lund h. t. 1858, men flyttade h. t. 1859 över till Uppsala,

där han v. t. 1866 blev både filosofie kandidat och filosofie doktor och längre fram i tiden, 1916, mottog lagerkransen som jubeldoktor. Efter promotionen återvände han till Jönköping, där han 1867 blev adjunkt och 1895 utnämndes till lektor i naturalhistoria och kemi. År 1909 avgick han från lektoratet med pension och har sedan dess varit bosatt i sin barndomsstad vid Vättern.

Emellertid räckte under årens lopp hans krafter och intresse till även för arbeten, som sträckte sig vida över gränserna för hans verksamhet som skicklig lärare och naturälskande vetenskapsman. Så var han i mer än 10 år föreståndare för Hushållningssällskapets frökontrollanstalt och fick 1912 mottaga sällskapets guldmedalj. Även i bolaget Allmänna Brand var han mycket verksam, blev 1912 styrelsens ordf. och erhöll 1918 bolagets guldmedalj. Under åren 1895—1904 var han stadsfullmäktig i Jönköping.

Stilist av hög rang ägnade sig lektor v. PORAT under ett tiotal år åt pressen såsom medredaktör i Jönköpings Dagblad och Jönköpings Tidning. Det låg en fläkt av förnäm kultur över hans pennas alster, en återspeglning av den inneboende nobla karaktären och dess uppfattning av livet och människorna. Och säkert var det ej blott läraren utan även den högt stående kulturbäraren som studenterna ville hylla, då de 1893 valde honom till hedersledamot av Smålands nation i Uppsala.

Lektor v. PORAT var en hängiven dyrkare av naturen, dess djur- och växtvärld.

Redan tidigt hade han utvalt *myriopoderna* eller tusenfotingarna till sitt specialstudium och disputerade 1866 över en avhandling om de i Sverige förekommande arterna av ordningen *Diplopoda*. Jämte dess innehåll av för den tiden goda beskrivningar på arter och släkten ingick i den allmänna karakteristiken över ordningen i sin helhet redogörelse för dess generella morfologi, för nervsystem, sekretionsorgan, blodomlopp, respiration, generationsorganens byggnad, äggen samt för diplopodernas utveckling.

Ett av Vetenskapsakademien erhållet stipendium för zoologiska undersökningar i Skåne och Blekinge satte honom 1868 i tillfälle att förverkliga en länge närd önskan att lära känna myriopodfaunan i dessa provinser. Och om än några andra grupper såsom Oniscider, Podurider, lant- och sötvattensmollusker därvid även fångslade hans intresse, ägnades dock under denna färd det största arbetet åt myriopoderna för studium av deras artrikedom och utbredning inom de besökta trakterna. I sin till akademien följande år inlämnade berättelse över resan redogör han för de olika lokalernas naturförhållanden och där anträffade former, som ofta till sin förekomst äro beroende av terrängen och genom nya uppträdande arter förändras med den. Vid nedstigandet från högläntare delar till slättbygden visade sig också en i ögonen fallande förändring av

faunans sammansättning, och i skogstrakterna allmänna arter blevo här långt sällsyntare, ehuru åtskilliga av dem spridde sig vida omkring. Om än resan i hög grad missgynnades av den ytterst torra och varma väderleken, varunder dessa djur gärna gömma sig undan, lyckades dock vår forskare att påträffa åtskilliga för faunan nya arter och i sin helhet rikta denna med många värdefulla fynd.

Genom dessa och andra undersökningar hade v. PORATS kunskap i ämnet mycket vidgats, och den inhemska faunan räckte ej längre till för de med stort intresse omfattade studierna. Det första försöket att utsträcka dessa utöver den svenska faunans gränser gällde 1870 en samling myriopoder från Azorerna, insamlade av svenska zoologer, men tyvärr av rätt begränsad omfattning. En ersättning för dess ringa storlek låg emellertid däri, att nästan hälften utgjordes av för vetenskapen förut okända former.

Nu var författarens namn som myriopodolog så känt, att han följande år bereddes tillfälle att genomgå och granska riksmuseets redan då ej obetydliga samlingar av dithörande former, särskilt dem från Sydafrika, vars fauna i detta hänseende vid denna tid ännu var föga känd; men ehuru flera författare därifrån beskrivit ej så få arter, lyckades det sällan att identifiera de föreliggande formerna, som då fingo beskrivas som nya. Måhända, säger författaren därvid, skulle resultatet i somliga fall blivit ett annat, om granskning av original exemplaren stått honom till buds — ett förhållande som nog vid dylika studier ofta äger sin giltighet.

Även längre fram (1876) fortsattes studierna av riksmuseets samlingar, varvid särskilt det från fregatten *Eugenie*s världsomsegling 1852—53 hemförda materialet ådrog sig intresset.

Hittills hade vår forskare endast studerat samlingar från det egna landet eller sådana, som i alla händelser tillhörde svenska riksmuseet. Men under 1888 inlämnade han till belgiska entomologiska sällskapet en i dess tidskrift sedan tryckt avhandling över exotiska Iulider i Bryssels museum, utarbetad på uppmaning av sällskapet president. Även här klagar han över osäkerheten vid tydningen av en del otillfredsställande beskrivningar i litteraturen och betonar nödvändigheten av en allmän revision av gruppen. I avvaktan härpå syntes det honom lyckligare att beskriva osäkra former som nya än att inränga en i verkligheten okänd under ett förut känt namn, ett förfarande som nog är att föredraga, då det sedermera är lättare att sätta en art som synonym under en annan än att bringa reda i oriktigt brukade och hopblandade artnamn.

Under tiden fortgingo hans studier över den svenska faunan, så att han 1889 kunde utgiva en sammanställning av de genom hans egna och dr ANTON STUXBERGS undersökningar för Sverige konstaterade arterna och deras dittills bekanta utbredning. För vår fauna förut ej kända arter behandlades därvid utförligare, var-

jämte examinationstabeller underlättade arternas bestämning. Särskilt *Iulus*-formerna av *terrestris*-gruppen, eller de nästan enfärgade, mörka, med stjärtprocess försedda arterna av detta släkte ägnade han däri en omsorgsfull granskning. De i Sverige denna tid konstaterade myriopoderna uppgingo till 49 arter fördelade sålunda: *Chilopoda* 20, *Symphyla* 1, *Paupoda* 1 och *Diplopoda* 27.

Efter att ha avslutat denna sammanfattande översikt över vårt lands då kända myriopodfauna, vartill det första bidraget utgjordes av hans gradualavhandling, en period av 23 år (1866—1889), vänder han åter sitt intresse till den exotiska faunan. Riksmuseets samlingar från Väst- och Sydafrika blevo nu föremål för studierna, som 1893 utmynnade i en till Vetenskapsakademien inlämnad avhandling med över ett tjugotal förut okända arter. Ett mindre under samma år i en fransk biologisk tidskrift publicerat arbete behandlade myriopoder från Syrien. Med det följande år publicerade, rätt omfattande arbetet över de av undertecknad från Kamerun hemförda myriopoderna med över ett fyrtyotal nya arter avslutar lektor v. PORAT sina arbeten över den djurgrupp, han ända sedan ungdomen ägnat sitt livliga intresse, och vari han blev en banbrytande forskare inom vår svenska fauna.

De delvis värdefulla samlingar han själv ägde av myriopoder har han överlämnat som gåva till riksmuseet.

Under årens lopp blev hans översikt över Sveriges myriopoder delvis föråldrad, nya bidrag hade tillkommit och systematiken delvis förändrats. Att han emellertid ej var främmande för tanken att själv företaga en omarbetning av gruppen, visa såväl en del personliga uttalanden under besök på riksmuseet, som än mer det lilla utprop han i Entomologisk tidskrift 1910 utfärdade till våra entomologer med anhållan om insända bidrag av material för ett sådant arbete. I sina studier stod han helt naturligt på äldre grund, nya vida mer ingående och preciserade metoder hava numera utbildat sig för en klarare begränsning av arter, slakten och familjer; och då en ny kraft växte upp inom vårt land, som bättre var danad för dessa moderna undersökningsmetoder, tycks han hava tvekat och slutligen uppgivit planerna på den tilltänkta revisionen av Sveriges myriopoder.

De senare åren ägnade lektor v. PORAT sitt aldrig svikande intresse för djurvärlden mest åt insekterna och publicerade de fynd, särskilt av sländor och sällsyntare fjärilar, han gjorde under sina strövtåg i skog och mark.

Emellertid var han även mycket bevandrad i landets flora, varom en del uppsatser över Hieracier och annat bära vittne. Skicklig svampkännare anordnade han stundom, ofta på uppdrag av Hushållningssällskapet, utställningar av svampar under höstarna och var vid de samtidigt pågående exkursionerna en lika angenäm

som sakkunnig ledare ej blott vid bestämningen av de gjorda fynden utan även då det gällde att med sakkännedom meddela kunskapsförstående husmödrar bästa sättet för svamparnas kulinariska tillredning.

I det sammanfattande verket över Jönköpings stads historia 1917 deltog han visserligen direkt blott med en uppsats om traktens flora och fauna, men var som ledamot av historiekommittén en utomordentligt sakkunnig ordnare och granskare av det samlade stoffet.

Lektor v. PORAT var redan 1905 RNO.

Den höga aktning och tillgivenhet han åtnjöt från alla dem, med vilka han kom i beröring, fick bl. a. ett uttryck i det upp-rop, som 1923 av f. lärjungar och vänner utfärdades till hans 80-årsdag till bildande av en minnesfond, som för framtiden skulle bära hans namn. Enligt jubilarens önskan skulle avkastningen av denna *Lektor C. O. v. Porats Minnesgåva*, som sedermera från flera håll, däribland även genom förordnande i hans eget testamente, ytterligare tillväxte, användas till vandrings- och resestipendier för lärjungar vid Jönköpings h. a. läroverk, vilka ådagalagt anlag för självständiga iakttagelser i naturen av zoologisk, botanisk eller geologisk art.

Fint bildad, ridderlig och nobel i sitt framträdande spelade lektor v. PORAT en framstående roll i sällskapslivet, där hans talang som vältalare ofta togs i anspråk. Stundom sänkte han därvid under talet blicken liksom eftersinnande för att åter hastigt höja den och med några eleganta och träffande vändningar formulera sina vackra tankar. Av sina elever var han högt avhållen; och när vi kamrater förra våren sammanträffade i Jönköping för att fira 40-årsdagen av den vita mössans erövring, sändes honom under jubel en varm hälsning från hans förra lärjungar.

Personligen sörjer tecknaren av denna korta minnesruna i honom ej blott den avhållne förre läraren utan än mer den trofaste vännen, vars bild ständigt skall bevaras i käraste minne.

Lektor v. PORATS maka, född STENBECK, avled år 1922. Närmast sörjande vid hans bår stodo en åldrig syster och en brorson, chefen för arméns flygskola i Östersund majoren GÖSTA v. PORAT.

Från trycket har lektor v. PORAT utgivit följande vetenskapliga arbeten:

1866. *Bidrag till kännedom om Sveriges Myriopoder. Ordningen Diplopoda.* Akademisk Afhandling, som med vidtb. philos. Facultetens i Upsala samtycke för filosofiska gradens erhållande kommer att offentligens försvaras af CARL OSCAR VON PORATH, Philosophiæ Candidat af Smålands Landskap, Riddarhusstipendiat, å Zoologiska Lärosalen i maj 1866 p. v. t. f. m. — Stockholm 1866. (34 sid.)

1869. *Redogörelse för en under sommaren 1868 utförd zoologisk resa till Skåne och Blekinge*. Öfersikt af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar, 1869, N:o 6, p. 631—653.
1870. *Om några Myriopoder från Azorerna*. Öfersikt af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar, 1870, N:o 7, p. 813—824, Tafl. X.
1871. *Myriopoda Africa australis, in Museo Regio Holmiensi asservata, recensit C. O. v. PORATH. Pars I Chilopoda*. Öfersikt af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar 1871, N:o 9, p. 1135—1167.
1872. O. c. Pars II *Diplopoda*, l. c. 1872, N:o 5, p. 3—45, Tafl. IV.
1876. *Om några exotiska myriopoder*. Bih. K. Sv. Vet. Akad. Handl., Bd. 4, N:o 7 (48 s.).
1887. *Om norska myriopoder*. Entom. Tidskr. VIII, p. 39—40 och 155.
1888. *Über einige exotischen Iuliden des Brüsseler-Museums*. Ann. Soc. Ent. Belg., T. XXXII, p. 205—256.
- » *Bidrag till kännedomen om ogräsfloran på Sveriges odlade mossar*. Sv. mosskulturforeningens årsskrift 2, p. 408—416.
1889. *Nya bidrag till Skandinaviska halvöns Myriopodologi*. Entom. Tidskr., X, p. 33—80 och 113—148.
1893. *Myriopoder från Vest- och Syd-Afrika*. Bih. Sv. Vet. Akad. Handl. Bd. 18, Afd. IV, N:o 7, p. 1—52.
- » *Myriopodes récoltés en Syrie par le docteur Théodore Barrois*. La Revue biologique du nord de la France, VI, N:o 2, p. 62—79; planche 1.
1894. *Zur Myriopodenfauna Kameruns*. Bih. K. Sv. Vet. Akad. Handl., Bd. 20, Afd. IV, N:o 5. Mit 5 Tafeln p. 1—90.
- » *Kungsörstraktens Hieracier*. Botan. Notiser 1894, p. 33—44.
1910. *Till våra entomologer*. Entom. Tidskr. XXXI, p. 102.
1913. *Fjärilfynd, mest från Jönköpingstrakten*. Ent. Tidskr. XXXIV, p. 79.
- » *En för Sverige ny myriopod, o. c. p. 176—178*.
1914. *Odonatfynd, mest från Jönköpingstrakten*. Ent. Tidskr. XXXV, p. 164—168.
- » *Fjärilfynd, o. c. p. 229*.
- » *Simmande nattslända, o. c. p. 229*.
- » *Ruvande myriopoder, o. c. p. 230*.
1917. *Nya fjärilfynd i Jönköpingstrakten*. Ent. Tidskr. XXXVIII, p. 103—104.
- » *Spindelnät utspänt i lufthavet medelst sänklod, o. c. p. 327*.
- » *Om Jönköpingstraktens Flora och Fauna*. Jönköpings historia, p. 43—59.
1919. *Främlingsfaunan i utländska skeppslaster*. Ent. Tidskr. XXXX, p. 183.
- » *Nya fjärilfynd i Jönköpingstrakten, o. c. p. 188*.

Yngve Sjöstedt.